
nyAsa viMshatiH with commentary

——
न्यास विंशतिः सव्याखा

——
Document Information

Text title : nyAsaviMshatiH

File name : nyAsaviMshatiH.itx

Category : major_works, vedAnta-deshika, viMshati, vedanta

Location : doc_z_misc_major_works

Author : vedAntadeshika

Transliterated by : Pallasena Narayanaswami ppnswami at gmail.com

Proofread by : Pallasena Narayanaswami ppnswami at gmail.com

Description-comments : Commentary by the author himself

Source : Stotras of Vedanta Desika

Latest update : October 2, 2017, October 6, 2018

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

న్యాస వింశతిః సవ్యాఖా

శ్రీమాన్ వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ ।
వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధంతాం సదా హృది ॥

సిద్ధం సత్సంప్రదాయే స్థిరధియమనఘం శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠం
సత్త్వస్థం సత్యవాచం సమయనియతయా సాధువృత్త్యా సమేతమ్ ।
డమ్భాసూయాదిముక్తం జితవిషయగణం దీర్ఘబంధం దయాలుం
స్థాలిత్యే శాసితారం స్వపరహితపరం దేశికం భూష్ణురీప్పేత్ ॥ ౧॥

అజ్ఞానధాన్వస్తరోధాదఘపరిహరణాదాత్మసామ్యావహత్వాత్
జన్మప్రధ్వంసి జన్మప్రదగరిమతయా దివ్యదృష్టిప్రభావాత్ ।
నిష్ప్రత్యూహాన్మృశంస్యాన్నియతరసతయా నిత్యశేషిత్యయోగాత్
ఆచార్యః సద్భిరప్రత్యుపకరణధియా దేవవత్ స్యాదుపాస్యః ॥ ౨॥

సద్బుద్ధిః సాధు నేవీ సముచితచరిత్రత్వబోధాభిలాషీ
శుశ్రుషుస్త్యక్తమానః ప్రణీపతనపరః ప్రశ్నకాలప్రతీషః ।
శాస్త్రో దాస్త్రోఽననూయః శరణముపగతః శాస్త్రవిశ్వాసశాలీ
శిష్య ప్రాప్తః పరీక్షాం కృతవిదభిమతం తత్త్వతః శిక్షణీయః ॥ ౩॥

స్వాధీనాశేషసత్తా స్థితియతనఫలం విద్ధి లక్ష్మీశమేకం
ప్రాప్యం నాన్యం ప్రతీయా న చ శరణతయా కఞ్చిదన్యం వృణీయాః ।
ఏతస్మాదేవ పుంసాం భయమితరదపి ప్రేక్ష్య మోఙ్ఘిస్తదఽజ్ఞాం
ఇత్యేకాస్తోపదేశః ప్రథమమిహ గురోరేకచిత్రేన ధార్యః ॥ ౪॥

మోక్షోపాయార్హతైవం భవతి భవభృతాం కస్యచిత్ క్వాఽపి కాలే
తద్వది భక్తిప్రపత్త్యైరధిక్రృతి నియమస్తాదృశా స్యాన్నియత్యా ।
శక్రాశక్రాది తత్తత్పురుషవిషయతః స్థాప్యతే తద్వ్యవస్థా
యచ్చాహుస్తద్వికల్పః సమ ఇతి కతిచిత్ తత్ ఫలస్యావిశేషాత్ ॥ ౫॥

సానుక్రోశే సమర్థే ప్రపదనమృషిభిః స్మర్యతేఽభీష్టసిద్ధ్యైః

లోకేఽప్యేతత్ ప్రసిద్ధం న చ విమతిరిహ ప్రేఖ్యతే క్వాఽపి తన్నే ।
 తస్మాత్ కైముత్య సిద్ధం భగవతి తు భరన్యాసవిద్యానుభావమ్
 ధర్మస్థేయాః చ పూర్వే స్వకృతిషు బహుధా స్థాపయాంచక్రరేవమ్ ॥ ౬ ॥

శాస్త్రప్రమాణ్యవేదీ నను విధివిషయే నిర్విశజ్కోఽధికారి
 విశ్వాసస్యాక్లిభావే పునరిహ విదుషా కిం మహత్వం ప్రసాధ్యమ్ ।
 మైవం ఘోరాపరాధరిః సపది గురుఫలే న్యాసమాత్రేణ లభ్యే
 శక్ష్కా పారి గ్రహార్థా శమయితుముచితా హేతుభిస్తదర్థై ॥ ౭ ॥

నేహాభిక్రాన్తి నాశో న చ విమతిరిహ ప్రత్యవాయో భవేదితి
 ఉక్తం కైముత్య నీత్యా ప్రపదనవిషయే యోజితం శాస్త్రవిద్భిః ।
 తస్మాత్ క్షేత్రే తదర్థ సువిదితసమయైర్దేశితైః సమ్యగుష్టం
 మన్తాఖ్యం ముక్తిబీజం పరిణతి వశతః కల్పతే సత్ఫలాయ ॥ ౮ ॥

న్యాసః ప్రోక్తోఽతిరిక్తం తప ఇతి కథితః స్వధ్వరశ్చాన్య కర్తా
 ఆహిర్బుధోఽప్యన్యవాదీదగణి దివిషదాముత్తమం గుహ్యమేతత్ ।
 సాక్షాన్మోక్షాయ చాసౌ శ్రుత ఇహ తు ముధా బాధ శక్ష్కా గుణాఢ్యే
 తన్నిష్ఠో హ్యన్యనిష్ఠాన్ ప్రభురతిశయితుం కోటికోట్యంశతోఽపి ॥ ౯ ॥

నానాశబ్దాదిభేదాదితి తు కథయతా సూత్రకారేణ సమ్యక్
 న్యాసోపాసే విభక్తే యజనహవనవచ్ఛబ్దభేదాదభాక్తాత్ ।
 ఆఖ్యా రూపాదిభేదః శ్రుత ఇతరసమః కింఞ్చ భిన్నోఽధికారః
 శీఘ్రప్రాప్త్యాదిభిః స్యాజ్జగురితి చ మధూపాసనాదౌ వ్యవస్థామ్ ॥ ౧౦ ॥

యత్కింఞ్చద్రక్షణీయం తదవన నిపుణే న్యన్యతోఽకింఞ్చనస్య
 ప్రస్పష్టం లోకదృష్ట్యాఽప్యవగమిత ఇహ ప్రార్థనాదక్లియోగః ।
 తస్మాత్ కర్మాజ్కకత్వం వ్యవనయతి పరాపేక్షణాభావవాదః
 సాక్షే త్వష్టాక్లియోగవ్యవహృతి నయతః షడ్విధతోఽపచారః ॥ ౧౧ ॥

పఞ్చాప్యక్ష్ణాన్యభిజ్ఞాః ప్రణిజగురవి నాభావ భాఞ్చి ప్రపత్తేః
 కైశ్చిత్ సంభావితత్వం యదిహ నిగదితం తత్ ప్రపత్స్యత్తరం స్యాత్ ।
 అక్లేష్వక్లిత్వవాదః ఫలకథనమిహ ద్విత్రిమాత్రోక్తయశ్చ
 ప్రాశస్యం తత్ర తత్ర ప్రణిదధతి తతః సర్వవాక్యైకకణ్యమ్ ॥ ౧౨ ॥

రక్షోపేక్షా న్యసాహ్య ప్రణయవతి భరన్యాస ఆజ్ఞాది దక్షే
 దృష్టా నాఽత్ర ప్రపత్తి వ్యవహృతిరిహ తన్నేలనే లక్షణం స్యాత్ । var తన్నేలనం

గేహగత్యుద్ది మాత్రే నిపతతు శరణాగత్యభిఖ్యోపచారాత్
 యద్వానేకార్థభావాద్భవతి చ వివిధః పాలనీయత్వహేతుః || ౧౩ || var యద్వా వైకార్థం,
 హి

ఆత్మాత్మీయస్వరూపస్యసనమనుగతం యావదర్థం ముముఖ్యోః
 తత్త్వజ్ఞానాత్మకం తత్ ప్రథమమథ విధేః స్యాదుపాయే సమేతమ్ |
 కైక్కర్యాఖ్యే పుమర్థేఽప్యనుషజతి తదప్యర్థనా హేతుభావాత్
 స్వాభీష్టానన్యసాధ్యావధిరిహ తు భరన్యాసభాగోఽక్లిభూతః || ౧౪ ||

న్యసాదేశేషు ధర్మత్యజనవచనతోఽకించునాధిక్రీయోక్తా
 కార్పణ్యమ్ వాఽఙ్గముక్తం భజనవదితరాపేక్షణం వాఽప్యపోథమ్ |
 దుఃసాధేచ్ఛోద్యమో వా క్వచిదుపశమితవన్యసంమేలనే వా
 బ్రహ్మస్తన్యాయ ఉక్తస్తదిహ న విహతో ధర్మ ఆజ్ఞాది సిద్ధః || ౧౫ ||

ఆదేష్టం స్వప్రపత్తిం తదనుగుణగుణాద్యన్వితం స్వం ముకున్దో
 మామిత్సుక్ష్వైకశబ్దం వదతి తదుచితం తత్ర తాత్పర్యమూహ్యమ్ |
 తత్ప్రాప్య ప్రాప్తకైక్యం సకలఫలదతాం న్యాసతోఽన్యాసవేక్షామ్
 ప్రాధాన్యాద్యం చ కిచ్చిత్ ప్రథయతి స పరం శ్రీసఖే ముక్త్యుపాయే || ౧౬ ||

స్వాభీష్టప్రాప్తిహేతుః స్వయమిహ పురుషైః స్వీకృతః స్యాదుపాయః
 శాస్త్రే లోకే చ సిద్ధః స పునరుభయథా సిద్ధసాధ్యప్రభేదాత్ |
 సిద్ధోపాయస్తు ముక్తా నిరవధికదయః శ్రీసఖః సర్వశక్తిః
 సాధ్యోపాయస్తు భక్తిర్న్యసనమితి పృథక్ తద్వశీకారసిద్ధ్యై || ౧౭ ||

అత్యన్తాకించునోఽహం త్వదపవరణతః సన్నివృత్తోఽద్య నాథ
 త్వత్సేవైకాన్తధీః స్యాం త్వమసి శరణమిత్యధ్యవన్యామి గాథమ్ |
 త్వమ్ మే గోపాయితా స్యాస్త్వయి నిహితభరటఽన్యైవమిత్యర్పితాత్మా
 యస్మై స న్యస్తభారః సకృదథ తు సదా న ప్రయస్యేత్ తదర్థమ్ || ౧౮ || var సకృదితి
 తు

త్యక్తోపాయానపాయానపి పరమజహన్మధ్యమాం స్వార్థవృత్తిమ్
 ప్రాయశ్చిత్తం చ యోగ్యం విగతఋణతతిర్ద్యస్త్యవత్కాం తితిక్షుః |
 భక్తిజ్ఞానాదివృద్ధిం పరిచరణగుణాన్ సత్సమృద్ధిం చ యుక్తాం var యుక్త్యా
 నిత్యం యాచేదనన్యస్తదపి భగవతస్తన్య యద్వాఽఽప్తవర్గాత్ || ౧౯ ||

ఆజ్ఞా కైక్కర్యవృత్తిష్వనఘ గురుజనప్రక్రియా నేమివృత్తిః

స్వార్థానుజ్ఞాతనేవా విధిషు చ శకనే యావదిప్తం ప్రవృత్తః ।
 కర్మప్రారబ్ధకార్యం ప్రపదనమహిమధ్వస్తశేషం ద్విరూపం
 భుక్త్వా స్వాభీష్టకాలే విశతి భగవతః పాదమూలం ప్రపన్నః ॥ ౨౦॥

శ్రుత్యా స్మృత్యాదిభిశ్చ స్వయమిహ భగవద్వాక్యవర్తైశ్చ సిద్ధాం
 స్వాతన్త్ర్యే పారతన్త్ర్యేఽప్యనితరగతిభిః సద్భిరాస్థీయమానామ్ ।
 వేదాంతాచార్య ఇత్థం వివిధగురుజనగ్రన్థసంవాదవత్సా
 విశత్యా న్యాయవిద్యాం వ్యవృణుత సుధియాం శ్రేయసే వేఙ్కటేశః ॥ ౨౧॥

సంసారావర్తవేగప్రశమనశుభదృగ్దేశిక ప్రేక్షితోఽహం
 సంత్యక్తోఽవ్యైర్ ఉపాయైరనుచితచరితేష్వద్య శాంతాభిసన్ధిః ।
 నిఃశక్త్యస్తత్యదృష్ట్యా నిరవధికదయం ప్రార్థ్య సంరక్షకం త్వాం var ప్రాప్య
 న్యస్య త్వత్పాదపద్మే వరద నిజభరం నిర్భరో నిర్భయోఽస్మి ॥ ౨౨॥

కవితార్కికసింహాయ కల్యాణగుణశాలినే ।
 శ్రీమతే వేఙ్కటేశాయ వేదాంతగురవే నమః ॥

న్యాయవిశేష వ్యాఖ్యా
 శ్రీమన్నిగమాంతమహాదేశికేః స్వయమనుగృహీతా న్యాయవిశేష వ్యాఖ్యా
 శ్రీః

శ్రీమాన్ వేఙ్కటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ ।
 వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధంతాం సదా హృది ॥

శ్రుతిస్మృత్యాదితాత్పర్యం నిరూఢా న్యాయవిశేషః ।
 స్వయ వ్యాక్రియతేఽస్మాభిః దిఙ్మాత్రేణ సదిచ్ఛయా ॥

NOTE: In this commentary, there are many boldface entries (from the main stotra) which are placed inside flower/curly brackets in the encoded text. as text in bold font
 - for easy identification. This is not visible in the processed Devanagari file or in other scripts.

ప్రపత్త్యాద్యపరపర్యాయాం (var ప్రపత్త్యపరపర్యాయాం) న్యాయవిద్యాం సజ్ఞాఘృక్షుః ప్రథమం తత్త్వానాదిముఖేన తదఘికార-

హేనుభూతమాచార్యసంగ్రహణమాహ (var సజ్జీవృక్షః తత్త్వజ్ఞానాది ... సంగ్రహణమాహ) - సిద్ధమ్ ఇతి ।

ఏతేషామాచార్యగుణానాం ప్రమాణాని “తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్ సమిత్వాణిః శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠం” ఇత్యాదీని (var ఇత్యాదీని ద్రష్టవ్యాని ।) । శ్రోత్రియం - శ్రుతవేదాంతమ్ । సమయానియతయా - యథాకాలం ప్రవృత్తయా; యద్వా ధర్మజ్ఞసమయవ్యవరీతయా । జితవిషయగణం - స్వవశేస్త్రియవర్గమ్ । సమ్యక్ జ్ఞానార్థతయా గుర్వభిగమనేఽపి స్వేచ్ఛయా ప్రవర్తమనస్య (var ప్రవృత్తస్య) నియమాంశమాత్రే విధిరితి జ్ఞాపనార్థమ్ (var విధిజ్ఞాపనార్థం) ఈప్సేత్ ఇతి “సన్ ప్రయోగః” ॥ ౧॥

“ఆచార్యవాన్ పురుషో వేద”, “ఆచార్యురైవ విదితా విద్యా సాధిష్ఠం ౬ రాపత్ ”, “ఆచార్యవత్తయా ముక్తౌ” (var ప్రాపత్ “ఆచార్యవత్తయా మోక్షమామనన్తి ... ముక్తౌ ఇత్యాద్యనుసరతః ఆచార్యవరేణ సిద్ధే, దేవమివ) ఇత్యాదిప్రమాణానుసారతః ఆచార్యవరణే సిద్ధే, “ఆచార్యదేవో భవ”, “దేవమివాచార్యముపాసీత్” ఇత్యాదివిహితం తత్సేవనమాహ - అజ్ఞానష్వాంత ఇతి ।

అత్ర ఉక్తా హేతవః ఆచార్యే భగవతి చ అస్మీయన్తే । జన్మప్రధ్వంసిజన్మ - విద్యాజన్మ । “బ్రహ్మార్థియాప్రదానస్య దేవైరపి న శక్యతే । ప్రతిప్రదానమథవా దద్యాచ్ఛక్తిత ఆదరాత్ ॥ ” ఇయ్యుభిప్రేయ అప్రత్యుపకరణధియా ఇత్యుక్తమ్ ॥ ౨॥

సమ్యగుపసన్నేం సచ్ఛిష్యే “ తస్మై స విద్వాన్” ఇత్యాదివిహితమచార్యకృత్యమాహ - సద్బుద్ధిః ఇతి ।

అభిమతం - మోక్షోపయుక్తమర్థజాతమ్ (var ఇదం న దృశ్యతే) ॥ 3॥

ముక్తికామస్య మూలమన్త్రాద్యభిభిధేయతయా శిక్షణీయేఽథ ప్రధానాంశం, తస్య చ నిత్యాను- సన్ధేయత్వమాహ (var మూలమన్త్రాద్యభిప్రేతతయా శిక్షణీయే ప్రధానాంశం తస్య నిత్యత్వం చాహ) - స్వాధీన ఇతి ॥ ౪॥

ఈదృశోపదేశలబ్ధసమ్యగ్ఞానస్య పురుషస్య “అనిత్యమనుఖం

లోకమిమం ప్రాప్య భజస్వ మామ్”, “ మామేకం శరణం
 ప్రజ” ఇత్యాదిభిరపవర్గోపాయతయా విహితయోః భక్తిప్రపత్తోః
 అధికారవ్యవస్థామాహ (var అధికారవ్యవస్థా) - మోక్షోపయ
 ఇతి || ౫ ||

ఇత్థమధికారిభేదాత్ గురులఘువికల్పసంభవేఽపి
 ప్రపత్తిప్రభావే దుర్బుద్ధీన్ ప్రయాయయతి - సానుక్రోశ ఇతి ।
 వానరవాయసరాక్షసద్రౌపదీగజేన్ద్రసుముఖత్రిశక్కుశునశ్శేషాద్యుపఖ్యనైః
 ఇతి శేషః । ధర్మస్థేయాః - విబాదగోచరధర్మనిర్ణేతారః । పూర్వే
 - భగవద్యామునాదయః || ౬ ||

సర్వశాస్త్రసాధారణో విశ్వాసః, తస్య ప్రపత్తిలక్షణవాక్యే మహత్త్వేన
 విశేషణం కిమర్థమ్ ? ఇత్యనుభాష్య పరిహరతి- శాస్త్రప్రామాణ్య
 ఇతి ।

అత్న అర్థస్వభావేన శక్జాప్రకర్షసంభవాత్ తన్నివృత్త్యై
 “ విదితః స హి ధర్మజ్ఞః”, “ మిత్రభావేన
 సంప్రాప్తమ్”, “ సకృదేవ ప్రపన్నాయ”
 ఇత్యాదిప్రసిద్ధశరణ్యగుణవిశేషాదిపరామర్శభూమానా (var
 ఇత్యధ్ః శరణ్యగుణవిశేషది విమర్శభూతమహావిశ్వాసాదిప్రకర్షః)
 విశ్వాసప్రకర్షః) సంపాద్య ఇతి భావః || ౭ ||

కిమీదృశవిశ్వాససాపేక్షతయా (var కిమీదృశవిశ్వాససాపేక్షతయా)
 గురుతరయా ప్రపత్త్యా ? “ సకృజ్జప్తేన మన్త్రేణ కృతకృత్యః
 సుఖీ భవేత్”, “ ప్రపత్తివచైవ నిరీక్షితుం వృణో”,
 ఇయాదిప్రమాణసంప్రదాయైః ముక్తిః సిద్ధ్యదిత్యత్రాహ (var సిద్ధ్యదిత్యత్రాహ)
 - నేహాభిక్రాన్తినాశ ఇతి । ఉక్తమ్ - కర్మయోగప్రకరణే
 (var కర్మయోగాధికారే) ఇతి శేషః । “ సకృదుచ్చరితం యేన
 హరిరిత్యక్షరద్వయమ్” ఇత్యాది న్యాయేన అత్ర మన్త్రోచ్చారణాదికం
 తస్మత్సేవైవ ముక్తిం సాధయతి । యథోక్తం సత్యకితస్త్రీ (var
 సాత్వతతస్త్రీ) “ అనేనైవ తు మన్త్రేణ స్వాత్మానం మయి నిక్షిపేత్ ।
 మయి నిక్షిప్తకర్తవ్యః కృతకృత్యో భవిష్యాతి” - ఇతి || ౮ ||

నను ఏవం ప్రపత్తిరపి భక్తియోగద్వారేణైవ ముక్తిహేతుః స్యాత్
 ఇత్యాశక్జాయాం, “ ముముకషుర్వై శరణమహం ప్రపద్యే” ఇతి

శ్రుతిస్వారస్యసిద్ధమవ్యవహితమోక్షసాధనత్వం వ్యజ్ఞాకాన్తైరపి

(var వ్యజ్ఞాకాన్తరేణాపి) ద్రథయపి - ప్రోక్తః | -

“తస్మాన్న్యూసమేషాం తపసామతిర్కమాహుః” ఇతి వాక్యేన |

కాథితః - “యః సమిధా ” ఇత్యారభ్యః “యో నమసా స

స్వధ్వరః” ఇత్యుగంశేన (var ఇతన్వేన ఋగంశేన, ...

ఈశానోఽన్వభాషత |) | అన్వవాదీత్ - ఋగర్థమన్వభాషత | యథా

“సమిత్యాధనకాదీనాం యజ్ఞానాం న్యూసమాత్మనః | నమసా యోఽకరోద్

దైవే స స్వధ్వర ఇతీరితః |” ఇతి | అగణీ దివిషదాముత్తమం

గుహ్యమేతత్ - “ఏతద్వై మహోపనిషదం దేవానాం గుహ్యమ్”

ఇత్యాదిశ్రుత్యా | తన్నిష్ఠః ఇత్యాదినా “సత్కర్మనిరతాః

శుద్ధాః” ఇత్యాద్యుక్త ప్రపన్న ప్రభావో వివృతః | యద్యపి

“ఓమిత్యాత్మానం యుజ్జీత” ఇతి ప్రణవకరణకో న్యూసః శ్రుతః,

తథాఽపి తదనర్థాణాం తద్విరహేఽపి తన్వోక్తప్రకారేణ (var

తన్వోక్తప్రకరోఽత్ర తత్తోక్తప్రకారేణ, తత్ప్రయోగోత్ర తత్ప్రయోగో

యుజ్యతే ఇత్యభిప్రాయేణ తన్నిష్ఠ ఇతి సామాన్యోక్తిః | శ్రుతిసిద్ధిఽపి

ప్రపదనే సామాన్య ధర్మభూత సత్యవచనాది నయాత్ సర్వీధికారత్వం చ

న విరుద్ధమ్ | “సర్వస్య శరణం సుహృత్” (var సుహృత్”

ఇత్యాద్యభిప్రేతం) | ఇత్యాదిష్వేతదభిప్రేతమ్ || ౯ ||

సన్తు భాష్యోక్త ప్రత్య భవత్యుక్తభూత ప్రపత్తి ప్రశంసాపరాణి

ఏతాని వాక్యాని, గుణోపసంహారపాదే ప్రవత్యేః స్వతన్త్ర విద్యాత్వ

స్థాపనాభావాత్, అనన్యథాసిద్ధ సమాన న్యాయాభావాచ్చ (var అనన్యథా

సిద్ధసామాన్యన్యాయభావాచ్చ) ఇతి శక్యాయాం, ప్రపదనస్య మోక్షం ప్రతి

పుథగుపాయత్వోపపాదనం తత్రైవ సుస్పష్టమియాహ - అభాక్తాత్ -

అనౌపచారికాత్ ఇత్యర్థః | సద్విద్యా దహర విద్యాదిషు శబ్ద భేదో

హి తత్తద్గుణవిశిష్ట బ్రహ్మ విషయ ప్రత్యయావృత్త్యభిధాయిత్య

(var బ్రహ్మవిషయప్రత్యయావృత్త్యభిధాయి) రూపణోపపాద్యః;

ఇహ తు యాగ దాన హోమాదివత్ అపర్యాయతయైవ వ్యుత్పత్యేః సిద్ధః (var

ఉత్పత్యేః సిద్ధి) ఇతి భావః | న్యూసవిద్యా ఇతిఆఖ్యా | అర్థస్వభావాదత్ర

అభిమత ప్రదాన సామర్థ్య విశిష్ట పర నిరపేక్ష రక్షకత్వం

(var అభయప్రదానసామర్థ్యవిశిష్టపరమకారుణికతయా) రూపమ్

| ఆది శాబ్దేన పరికరప్రకరణయోః గ్రహణమ్ | ఇతరసమః -

విద్యాస్తరసమః । కిం చ ఇత్యాదినా ప్రాగ్గరితాధికారి భేద స్మారణమ్
 (var కిం చేత్యాది ప్రాగ్గరితధికారిభేదస్మారణమ్ ।
 భాష్యే తు ప్రపత్తేః . . .) । స్వాతస్త్వేణ మోక్షోపాయత్వేన
 వ్యావృత్త ఇహాధికారో న స్వాదితి శక్త్యాయాం మధువిద్యాధ్యాయహరణమ్ ।
 భాష్యే తు ప్రపత్తేః భక్త్యజ్ఞతోఽక్తిః న స్వాతస్త్వ బాధికా;
 విషయ భేదాదుభయాకారయోగిషు (var స్వాతస్త్వవిషయబాధిక,
 . . . ఉభయాధికారయోగిషు) క్వవిదన్యతరోక్తరవిరోధాత్ ॥ ౧౦॥

అజ్ఞత్వమేవ ప్రపత్తేః ఇతి పక్షః పరిహృతః । అథ స్వాతస్త్వేఽపి
 నిరజ్ఞకత్వపక్షం పరిహరతి - అవగమితః - “తదేకోపాయతా
 యాచ్ఛా ప్రపత్తిః”, “అప్రాధితో న గోపాయేత్”,
 “శరణం చ ప్రవన్నానామ్” ఇత్యాదిభిః ఇతి శేషః । తస్మాత్
 ఇత్యాదినా “ప్రపత్తేః కవచిదప్యేవం పరాపేక్షా న విద్యతే”
 ఇత్యస్య నిర్విషయత్వ (var నిరజ్ఞకత్వ) శక్త్యావ్యుదాసః । తథా
 “షడ్విధా శరణగతిః” ఇతి వచనాత్ ఆగ్నేయది షట్కవత్
 ఆనుకూల్య సజ్కల్పాది షట్కం సంభూయ ఏకం కారణం స్వాదిత్యత్రోత్తరమ్
 - సాక్షే తు ఇత్యాది । “న్యూనః పఞ్చాఙ్గసంయుతః” ఇతి
 వ్యవస్థాపకవచనానుగుణమఙ్గాఙ్గిభావ సముచ్చయేన షడ్విధత్వ
 వచనం నేయమితి భావః ॥ ౧౧॥

ఏవమఙ్గాఙ్ గిభావః సిద్ధః । తత్ర అవాస్తర్సవైయాకులీం శమయతి -
 ప్రపత్తిదశాయాం ప్రాతికూల్యవర్జనాద్యభావే సాఙ్గస్యోపాయస్య వైకల్యం స్యాత్ ।
 పశ్చాత్ తు ప్రాతికూల్యస్య సమృద్ధివేఽపి కృతస్యోపాయస్య న వైకల్యమ్;
 కితు ప్రత్యవాయ పరిహారార్థం యథార్హ ప్రతివరిధానమేవ కార్యమ్ ।
 “తథా పుంసామావిస్రమాభిత్ ప్రపత్తిః ప్రచ్యుతా భవేత్” ఇత్యేతదపి
 తాత్కాలిక విస్రమ్భ వైకల్యాభిప్రాయమ్ । ఉత్తరకాలే సతోఽపి విశ్వాసస్య
 పూర్వత ప్రపత్యజ్ఞత్వాభావేన తద్విరహే । ఏవం చ బ్రహ్మస్త్ర న్యాయ
 దృష్టాస్తః అప్యత్ర యోగ్యాంశో స్థాప్యః, అన్యథా అతిప్రసక్తాత్ । ఏతేన
 “ఉపాయాపాయసంయోగే నిష్ఠయా హీయతేఽనయా” ఇత్యేతదపి గతార్థమ్,
 తత్కాలికోపాయాపాయ సంయోగస్య ప్రపత్తివిరోధిత్వే తాత్పర్యాత్ । న చ
 ఆనుకూల్యసజ్కల్పాస్య అజ్ఞేన శ్రవణాత్ సజ్కల్పితకరణమప్యఙ్గం,
 తథా శ్రుత్యభావాత్ యథాశ్రుతి సజ్కల్పితాచరనస్య
 అజ్ఞత్వకల్పనానుపపత్తేశ్చ । అకృత్యకరణ స్వతన్త్రవిధేరేవ

సిధ్యతి ఇతి నోపప్లవావకాశః । । “ ఆనుకూల్యే (var
 సజ్కుల్పితకరణస్య అజ్గత్వకల్పనానుపపత్తేశ్చ । ఆనుకూల్యేతరా)
 తరాభ్యాం తు వినివృత్తిరపయతః” ఇత్యనేనాపి అపాయనివృత్తౌ
 సజ్కుల్పాదివిశేషస్య తాత్కాలికోపయోగః ప్రదర్శ్యతే (var
 ప్రదృశ్యతే) । అత్ర ఆనుకూల్యశబ్దో హి తత్సజ్కుల్పప్రతిపాద్నపరః,
 “ఆనుకూల్యస్య సజ్కుల్పః” ఇత్యాది సిద్ధానువాదాత్ (var
 ఇత్యాది సిద్ధానువదత్వాత్) । న చ “ఉపాయాపాయ” ఇత్యాదౌ
 ప్రప్తినిష్ఠాహానిర్వివక్షితా । కిన్తు ఉపాయాపాయ త్యాగ విశిష్ట
 మధ్యమ వృత్తిహానిః । విశేషణాభవేఽపి హి విశిష్టాభావః
 సిధ్యతి । అత ఏవ హి తత్ర “అపాయసంప్లవే సద్యః ప్రాయశ్చిత్తం
 సమాచరేత్” ఇత్యాదినా తావన్నాత్రనిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తమేవ విధీయతే ।
 న తు పూర్వకృతాం ప్రపత్తిం ప్రచ్యుతామభిప్రేయ తత్ఫలాధౌ పునః
 ప్రపత్తిః । ౧౨॥

ప్రస్తుత ముఖ్యోపచర ప్రయోగ వ్యవస్థపనాయ ప్రపత్తిలక్షణం
 శోధయతి - ప్రణయోఽత్ర యాఞ్చా । ఆఞ్చా - ఆఞ్చాకరణమ్ ।
 ఆదిశబ్దేన భృతిదానాదిసజ్గహః । అనేకార్థభావాత్ -
 శరణశబ్దస్య అనేకార్థరూఢత్వాదిత్యర్థః । ప్రపదనరూపత్వాభావేఽపి
 కేషాఞ్చిత్ గృహాగమనాదీనాం రక్ష్యతాహేతుత్వం ప్రసిద్ధమిత్యాభేప్రేత్య
 భవతి చ ఇత్యాదికముక్తమ్ ॥ ౧౩॥

ఏవం తౌకిక వైదిక సర్వప్రపత్తీనాం సాధారణరూపముక్తమ్ । (var
 సాధారణరూపత్వముక్తమ్) । అథ మోక్షైకప్రయోజనాయాం ప్రపత్తౌ
 సర్వనివృత్తి ధర్మసాధారణం స్వాభావిక పరశేషత్వానుసన్ధానాదిరూపం
 విశేషమాహ - ఆత్మీయం ఉపాయఫలాది । ఆత్మా చ
 ఆత్మీయాశ్చేతి యావన్తః అర్థాః సన్తి ప్రమాణసిద్ధాః తావతాం సర్వేషాం
 భగవచ్చేషత్వానుసన్ధానం కార్యమ్ । తచ్చానుసన్ధానముపాయదశయామపి
 నివృత్తిధర్మవిధిస్వాభావ్యాదనువర్తతే । ఇహ చాముత్ర చ
 స్వయమ్ప్రయోజనే కైఞ్కార్యే స్వత ఏవ
 భవతి । అఙ్గీభూతభరన్యాసాంశన్తు న యావదర్థేః కిన్తు యథాలోకం
 యావదనన్యసాధ్యం స్వాభీష్టం తావత్యేవ భవతీత్యర్థః ॥ ౧౪॥
 సర్వశక్తౌ భరం న్యస్యతః సర్వేధర్మత్యాగవచనాత్

వర్ణాశ్రమాదిధర్మరూపమాజ్ఞకైజ్కర్యం తదనువిధమనుజ్ఞాకైజ్కర్యం
 చ న స్యాతామిత్యత్రాహ - క్వచిత్ - చాపలాత్ అశక్యప్రవృత్తే
 కస్మింశ్చిదధికారిణి । అన్యసమ్మేలనే - ప్రపత్యజ్ఞమ్యతిరిక్తానాం
 తదర్థతయా స్వికృతౌ । తత్ - తస్మాత్ ధర్మాణాం స్వరూపత్యాగస్య
 ప్రపత్యజ్ఞత్వభావాత్ తేషాం ప్రపత్యజ్ఞత్వేనానుపాదానాచ్చ (var
 తస్మాత్ దత్తః సర్వధర్మాణాం . . . ప్రపత్యజ్ఞత్వేనాప్రతిపాదనాచ్చ)
 ఇత్యర్థః । సర్వధర్మత్యాగవచనస్య అత్ర సర్వార్విరుద్ధేషు
 అర్థాస్తరేషు సమభవత్సు తద్విపరీతార్థకల్పనం న యుక్తమితి భావః ।
 ఏతేన అలేపకాదిపక్షాశ్చ ప్రతిక్షిప్తాః ॥ ౧౫ ॥

నను యది ప్రపత్తిరుపాయః స్యాత్ తదా హి తస్యా అజ్ఞత్వం, కేచిదజ్ఞత్వం
 చ (var అజ్ఞత్వం తు) వక్తవ్యమ్ । సా తు తత్తద్వాక్యేషు
 ఉపాయతయోక్తస్య శరణ్యస్య విశేషణతయా ప్రయుక్తైరేకాదిశబ్దైః
 (var ప్రయుక్తైరేకశబ్దైః) ఉపాయబుద్ధ్యర్హత్వేన (var
 ఏకోపాయబుద్ధ్యనర్హత్వేన) వ్యవచ్ఛిద్యతే
 (var వ్యవహియతే) । తస్మాత్ పూర్వోక్తం సర్వమయుక్తమిత్యత్రాహ -
 తత్ - విధ్యనురోధేన నేతవ్యత్వాత్ ఇతి భావః । అన్యథాఽప్యవపన్నం
 సిద్ధోపాయస్యైక్యం ప్రపత్యేః తప్పసాదోపాయత్వం న విరుద్ధ్యాదితి భావః ।
 ఏతేన నిర్విశాద్వైతద్బుద్ధి (var ఏవం నిర్విశేషా (text not
 legible here in the original) నిరస్తాః (var ఏవం నిర్విశేషా)
 వేదితన్యాః ॥ ౧౬ ॥

ఉక్తార్థస్థిరకరణాయ సామాన్యత ఉపాయరాబ్ధాథ (విద్యుణ్వన్)
 సిద్ధ్యసాధ్యోపాయవిశేషౌ తత్ప్రయోజనం చ విభజితే - సమర్థితమేవ
 సాజ్ఞభరన్యాసం యథావదనుష్ఠనాయ ముఖభేదేన శిక్షయన్
 తద్విషయకర్తవ్యశేషం నాస్తిత్యాహ- యస్మై ప్రయోజనాయ
 ఇతి శేషః । సకృత్ ఇత్యనేన ఉపాసనవద్యుత్తిసాపేక్షత్వం
 (var ఉపాసనవదస్యావృత్తి) నాస్తిత్యుచ్యతే । “సకృత్ కృతః
 శాస్తార్థః” ఇత్యస్యాన్నాపవాదో నాస్తి । ప్రత్యుత “సకృదేవ”
 ఇత్యాదిభిః అనుగ్రహ ఏవ । సదా - యావత్ఫలప్రాప్తిత్యర్థః ॥ ౧౭ ॥

నను న్యూననిష్ఠమేవ “తస్యైవం విదుషః” ఇతి
 పరామృత్య, తత్కర్తవ్యత్వేన పురుషవిద్యాఽఽమూతా । సా చ

“యన్మరణం తదవభృథః” ఇత్యన్తా యజ్ఞదృష్టిరూపా
 చ | అతో యావజ్జీవం తదర్థం కర్తవ్యస్య విధీయమానత్వాత్,
 “న ప్రయస్యేత్ తదర్థమ్” ఇత్యనుపపన్నమ్ | మైవమ్ -
 తత్రాపి హి న్యస్తభరస్య కర్తవ్యాన్తరనైరపేక్ష్యమేవ వివక్షితమ్ |
 యది తు ప్రస్తుతవిద్యాఙ్గత్తయాఽత్ర యజ్ఞకృత్త్విరియధీయతే తర్హి
 దర్శపూర్ణమాసాదీనాం కృత్తిర్న వాచ్యా | తేషాం యజ్ఞోపయోగిత్వాభావాత్
 ఆశ్రుతాపూర్వతదన్వితయజ్ఞాన్తరకల్పనమనేకశాస్త్రార్థదృష్టివిధికల్పనం
 (var ఆశ్రుతపూర్వం) చాత్యన్తగౌరవోపహతమ్ | ఏకస్యావభృతాత్
 పూర్వమన్యేషాం కృత్తిశ్చానుపపన్నా | తస్మాత్ “ఏవం శరణమభ్యేత్య
 భగవన్తం సుదర్శీనమ్ | అనుష్ఠితకృతుశతో భవత్యేవ న
 సంశయః” ఇతివత్ యజ్ఞాదికం సర్వమస్య స్వతః సమ్పన్నం భవతీతి
 స్తుతిమాత్రే తాత్పర్య గ్రాహ్యమ్ |
 శారీరకభాష్యమపి ఏతదవిరోధేన భాష్యమ్ || ౧౮ ||

కృతకృత్యస్యోత్తరదశాయాం స్వాధికారానుగుణం (var
 స్వాధికారాద్యనుగుణం) త్యాజ్యం స్వతన్త్రవిధిప్రాప్తం కర్తవ్యమనుసన్ధేయం
 ప్రార్థనీయం చ సఙ్గృహ్యతి - ఉపాయాన్ - కామ్యధర్మాన్ |
 అపాయాన్ - ప్రత్యవాయహేతుాన్ | పరం - కేవలమ్; ప్రపత్యుత్తరకాలమ్
 వా | మధ్యమాం - ఉపాయాపాయవర్గానన్వితామ్ | స్వార్హవృత్తిం - -
 నిత్యరూపాం తత్సమాననైమిత్తికరూపాం చ వృత్తిమ్ “అపాయసంప్లవే
 సద్యః ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ప్రాయశ్చిత్తిరియం సాఽత్ర
 యత్పనః శరణం వ్రజేత్ ||” ఇత్యుక్తమాహ- ప్రాయశ్చిత్తం
 చ యోగ్యమ్ ఇతి | “అజహత్” ఇన్యనుషజ్యతే |
 “దేవర్షిభూతాత్మనృణాం పితృణాం న కిఙ్కరో నాయమృణీ
 చ రాజన్” ఇత్యాద్యుక్తం సూచయతి - విగతనృణతాతిః ఇతి |
 బ్రహ్మచర్యాదిభిరపాకర్తవ్యం భగవత్ప్రసన్నస్య ప్రపత్యైవ
 కృతమ్ (var ప్రపత్యైవాపాకృతం); దేవయజ్ఞాదికం త్వస్య (var
 దేవయజ్ఞాది కర్తవ్యమస్య) మధ్యమబృత్యనుప్రవిష్టం క్రైజ్కర్యమితి
 భావః | ద్వన్ద్వాతితిషావచనం పాదానార్థం చ | పరిచరణగుణాన్
 - క్రైజ్కరోపకరణభూతాన్ గన్ధపుష్పాదీన్ | యద్వా ఫలసఙ్గత్యాగూదీన్ |
 సత్సమృద్ధిరపి (var సత్సమృద్ధీరపి) క్రైజ్కర్యానుపయుక్తా
 నైవ ఇత్యుక్తమ్ | భగవతః ఇత్యాదినా దేవతాన్తరేభ్యస్తదీయేభ్యశ్చ

భక్త్యాదికమపి న యాచ్యమితి సూచ్యతే || ౧౯ ||

ఉక్తప్రకారస్యాధికారిణః స్వాభిమతకాలే పరమఫల్ప్యాప్తమాహ-
ప్రపత్యక్లత్వాన్దేపి “విహితత్వాచ్చాశ్రమకర్మాఽపి” ఇతి
న్యాయేన స్వతస్త్రాధికారసిద్ధే శక్తస్యాస్య కర్తవ్యమ్ ఆజ్ఞాకైక్కర్యమ్ |
అకరణే ప్రత్యవాయరహితమ్ అనుజ్ఞాకైక్కరయమ్ | ద్విరూపమ్ ఇతి -
పుణ్యపాపరూపమిత్యర్థః || ౨౦ ||

పరమపురుషార్థసాధినిం భగవత్ప్రపత్తిం ప్రమాణతః ప్రభావతః
ప్రవక్తుతశ్చ విర్సిషన్ తద్విపయగ్రన్థనిర్మాణప్రయోజనం చ
ప్రతిపాదయతి -

“యో బ్రహ్మణం విదధాతి పూర్వమ్” ఇత్యాదికయా శ్రుత్యా ;
“ దేవానాం దానవానాం చ,” “ శరణ్యం శరణం చ
(var దేవానాం చ శరణ్యం శరణం) త్వామాహోర్ధివ్యా మహర్షయః
”, “ శరణం త్వాం ప్రపన్నా యే ధ్యానయోగవివర్జితాః”
ఇతి స్మృత్యాదిభిశ్చ: “స్థితే మనసి సుస్వస్థే”,
“సకృదేవ ప్రపన్నాయ”, “ సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య”
ఇత్యాదిభిః భగవద్వాక్యవర్తేశ్చ | సిద్ధామ్ - ప్రమితామిత్యర్థః |
భగవచ్ఛబ్దః | స్వాతంత్ర్యే పారతంత్ర్యేపి - అవ్యవధాబేన
వ్యవధానేన వా ముక్తిసాధనత్వే ; యద్వా స్వతస్త్రాక్లత్వవివాదేఽపి
ఇత్యర్థః గుజననగ్రన్థాః స్తోత్రగద్యాదయః || ౨౧ ||

ఉక్తముపాయం సుఖగ్రహణాయ స్వానుష్ఠానముఖేన నిగమయతి - అత్ర
సర్వశక్తౌ పరమకారుణికే సర్వీభిమతవరప్రదే న్యస్తభరత్వాత్
నిర్భరత్వనిర్భయత్వసీద్ధిః
(var నిర్భరత్వ-నిర్భయత్వాదిసీద్ధిః) || ౨౨ ||

అయమత్ర ముముక్షోరనుశాసనీయసంప్రహః-
సదాచార్యోపసత్తిధూర్వకం సమ్యక్ జ్ఞానం సంపాద్య,
గురుతరోపాయాన్తరనిష్పాదనాద్యనుగుణజ్ఞానశాక్తివిరహాన్నిర్విణ్ణః,
స్వశక్యస్కృత్కర్తవ్యలధూపాయపరామర్శేన ప్రత్యవస్థాపితః
ఫలసంకగర్తృత్వాదిత్యాగయుక్తసాంకభరన్యాసేన కృతకృత్యః
స్వీకృతభరం శరణ్యం శ్రియఃపతిమవతోక్య నిభరో నిర్భయశ్చ
స్వయమ్ప్రయోజనకైక్కర్యేణ సుఖం వర్త ఇతి || ౨౨ ||

కవితార్కికసింహాయ కల్యాణగుణశాలినే ।
శ్రీమతే వేంకటేశాయ వేదాంతగురవే నమః ॥

Encoded and proofread by Pallasena Narayanaswami ppnswami at gmail.com

——
nyAsa viMshatiH with commentary
pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

